

نشست‌های برگزار شده در دانشکده حقوق و علوم سیاسی

عنوان نشست: بررسی چالش‌های رسیدگی ناظر به تخلفات دانشجویی
با تأکید بر مقررات موجود

شناسنامه نشست	
واحد برگزار کننده نشست:	دانشکده حقوق و علوم سیاسی
مسئول نشست:	دکتر حسنی مؤذن‌زادگان (عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی)
تاریخ برگزاری نشست:	۹۵/۰۹/۱۵
اعضای هیئت علمی:	دکتر مؤذن‌زادگان، دکتر بشیریه (اعضای هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی) - دکتر جواد محمودی (عضو هیئت علمی دانشگاه شهرکرد و دبیر کمیته انضباطی مرکزی)
نمایندگان دستگاه‌های اجرایی مرتبط:	دکتر ریاضی (معاون دانشجویان داخل سازمان دانشجویی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری) و آقای رجب (دانشجوی دکتری و عضو دانشجوی شورای انضباطی تجدیدنظر دانشگاه تهران) - آقای صرفی (قاضی دادگستری و عضو دانشجویی انضباطی مرکزی)
مسئله محوری نشست:	بررسی چالش‌های دستورالعمل اجرایی تخلفات دانشجویی
سازمان‌های هدف توصیه سیاستی:	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

چکیده مباحث طرح شده:

در این نشست اعضای هیئت علمی و نمایندگان دستگاه‌های اجرایی مرتبط، با بیان عناوین مباحث رویکرد وزارت علوم به حوزه انضباطی از تنبیه تا مدیریت به سخنرانی دکتر ریاضی، تعمیم اصول دادرسی منصفانه و رسیدگی‌های انضباطی و اداری دانشگاه به سخنرانی آقای دکتر بشیریه و حدود صلاحیت نهادهای آموزشی و فرهنگی در تحدید حقوق شهروندی دانشجویان به سخنرانی دکتر محمودی و نوآوری‌های دستورالعمل جدید انضباطی به سخنرانی آقای صرفی و تورم قوانین و عدم تناسب تنبیهات و تخلفات در نظام انضباطی به سخنرانی آقای رجب، دیدگاه‌های خود را در نشست مطرح کردند. در پایان با جمع‌بندی مباحث توسط دبیر نشست آقای دکتر مؤذن زادگان و بیان برخی ابهامات و اشکالات حقوقی مذکور در دستورالعمل به‌وسیله ایشان و پاسخ به پرسش‌های دانشجویان و حاضران در جلسه توسط سخنرانان، این نشست که حدود ۳ ساعت به طول انجامید، خاتمه یافت. در عنوان ذیل به موضوع ضرورت، اهداف، توصیه‌های سیاستی و ارائه اشکالات برخی از مواد دستورالعمل به تفصیل پرداخته خواهد شد.

بیان ضرورت برگزاری نشست:

شوراهای انضباطی، نهادی ضامن حفظ حقوق و شئون دانشگاهیان و نظم دانشگاه هستند. خارج شدن نهاد انضباطی از مسیر اصلی و جهت‌گیری و روح بنیادی خود، نه تنها موجب آسیب به حقوق دانشجویی یا ایجاد مشکلات شخصی برای برخی دانشجویان می‌شود، بلکه هرگونه تلقی ابزاری از شوراهای انضباطی و خارج کردن آن‌ها از مدار نهادهایی تربیتی و حقوقی به نهادی سیاسی و ابزاری، در نقطه‌نهایی و میان‌مدت و درازمدت به ضرر مدیران دانشگاهی و نظام آموزش عالی نیز هست. این تغییر و انحراف نابجا، سبب ریزش اعتماد دانشجویان به این نهاد شده و بر شکاف و واگرایی میان دانشجویان و مجموعه مدیریت دانشگاه دامن می‌زند و سبب می‌شود نارضایتی حاصل از استفاده ابزاری از نهاد انضباطی وضعیت انباشتی پیدا کرده و در نقاط عطف و بزنگاه‌ها به شکل جبران‌ناپذیر، دفعی و مخرب

بروز یابد و سبب ایجاد بحران‌ها و معضلات گسترده دانشجویی و گاه کشوری شود. در نتیجه نهاد انضباطی که قرار بوده به عنوان نهادی حافظ حقوق دانشگاهیان و تسهیل‌گر انتظام بخشی به امور دانشگاه ایفای نقش کند، به نهادی بی کارکرد یا کژکارکرد بدل می‌شود که تعادل سیستم دانشگاه را به خطر می‌اندازد و به جای پاسداشت حقوق و نظم، به مخاطره و چالشی برای آن‌ها بدل می‌شود.

لذا هرگونه کوشش برای تدقیق در فرایندهای نهاد انضباطی، رفع ابهامات، ناسازگاری‌ها و چالش‌ها و کوشش برای تحقق روح و جهت‌گیری اصلی نهاد انضباطی که در مقدمه شیوه‌نامه‌های انضباطی پیشین مورد تصریح و تأکید قرار گرفته است، گامی مثبت در راستای تقویت جایگاه تربیتی و حقوقی نهاد انضباطی و کمک به این نهاد در راستای ایفای نقش و کارکرد واقعی و مورد انتظار آن است.

به نظر می‌رسد دستورالعمل اجرایی مصوب ۱۳۹۵ گامی اساسی در راستای هدف اخیرالذکر است. این دستورالعمل می‌کوشد با نگاه تفصیلی و دقیق به ساز و کارها و فرایندهای رسیدگی انضباطی، تا حد امکان خلاءها و ابهامات موجود در سال‌های گذشته را کاهش دهد و رویه‌های حقوقی متقن و قابل اتکا و مستند را در دادرسی انضباطی نهادینه و متجلی سازد. کاملاً بدیهی است که دستورالعمل اجرایی مانند هر سند حقوقی دیگر، مطلق و عاری از هرگونه مشکل و نارسایی احتمالی نیست؛ اما کشف این نارسایی‌ها و کوشش برای رفع آن‌ها، نیازمند زمان مناسب برای اجرا و کسب بازخوردهای لازم از سوی کارشناسان حقوقی و انضباطی است. در نتیجه ضمن اذعان به برخی نارسایی‌ها که متعاقب توصیه‌های سیاسی به آن پرداخته خواهد شد، طرح برخی تشکیک‌ها درخصوص اصول مسلم حقوقی مطروحه در دستورالعمل جدید که نوعاً برگرفته از حقوق شهروندی مصرح در قانون اساسی است، امری غیرقابل قبول می‌باشد. اصولی همچون حق دفاع حضوری، حق تجدیدنظرخواهی از آرای مراجع رسیدگی‌کننده به تخلفات دانشجویی، حق آگاهی از پرونده، حق برخورداری از همراه، مشارکت و استفاده از نظرات کارشناسی مرکز مشاوره دانشجویی و دیگر اصول مورد تصریح و تأکید در دستورالعمل (که بعضاً اصل آن‌ها مأخوذ و برگرفته از شیوه‌نامه‌های پیشین است و

دستورالعمل اجرایی تنها به تفصیل و تدقیق آن‌ها اقدام نموده است) فاقد هر گونه مبنای حقوقی و انگیزه حقیقت‌طلبانه برای رفع نارسایی‌ها است و چه بسا ناشی از مأنوس شدن با رویه‌های مبهم و پراشکال مألوف و پیشین باشد. بدیهی است که ترک آن رویه‌ها و اتکای بی‌قید و شرط به دستورالعمل برآمده از مبادی حقوقی و اصول دادرسی عادلانه، ضرورتی انکارناپذیر در راستای ایفای نقش مؤثر و صحیح نهاد انضباطی است. بدون تردید مشورت با صاحب‌نظران و اخذ نظرات و نقدهای مشفقانه از جانب استادان و حقوق‌دانان و کارشناسان دلسوز انضباطی می‌تواند در رفع نارسایی‌های احتمالی دستورالعمل، در آینده مفید و مؤثر باشد.

اهداف:

۱. تبیین نقاط قوت و ضعف در عملکرد کمیته‌های انضباطی؛
۲. آسیب‌شناسی رویه جاری در عملکرد کمیته‌های انضباطی؛
۳. بهینه‌سازی فرایند رسیدگی انضباطی براساس نگاه کارشناسی حقوقی- روان‌شناختی و مددکاری اجتماعی؛
۴. شفاف‌سازی ضرورت‌های پیشروی اصلاح و ترمیم نهاد کمیته انضباطی در دانشگاه‌های ایران؛
۵. ارائه راهکارها و پیشنهادهای کارشناسی برای ایفای نقش مؤثر و مطلوب کمیته‌های انضباطی؛
۶. بازسازی و ترمیم اعتماد دانشجویان به نقش مفید و مثبت کمیته‌های انضباطی؛
۷. ایجاد نگرش تربیتی-اصلاحی و ترمیمی به جایگزینی تنبیهی-ابزاری به نهاد کمیته‌های انضباطی؛

توصیه‌های سیاستی:

۱. آموزش دوره‌ای دبیران شوراهای انضباطی و معاونان دانشجویی دانشگاه‌ها و اعضا شوراهای انضباطی برای آشنایی با دستورالعمل و مبنای مربوط به آن از جمله حفظ نظم در دانشگاه‌ها و همچنین حفظ حقوق دانشجویان در اولویت برنامه‌های سازمان امور

دانشجویان قرار بگیرد. مجری دوره‌های آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است.

۲. آموزش به دانشجویان به‌ویژه دانشجویان جدیدالورود برای آشنایی با آیین‌نامه، شیوه‌نامه و دستورالعمل انضباطی در اولویت برنامه‌های دانشگاه‌ها قرار بگیرد. آشنایی دانشجویان با مقررات انضباطی، ضمن آن‌که شرط اجرای صحیح و قانونمند آن‌هاست، در پیشگیری از تخلفات انضباطی بسیار مؤثر است، از این رو وجود مقررات انضباطی به‌صورت کامل در سایت‌های دانشگاه‌ها و حتی تدریس شدن در قالب کارگاه‌های آموزشی، ضروری است.

۳. تأکید بر اجرای دقیق دستورالعمل و اتخاذ تصمیم راجع به آن در تحدید حقوق دانشجویان فقط از طریق نهادهای قانونی مذکور در دستورالعمل و نه مقامات دانشگاهی و یا مراجع سیاسی.

۴. شفاف‌سازی مفاهیم و مصادیق تخلفات دانشجویی و رفع ابهام و اجمال از این مفاهیم به منظور پیشگیری سلیقه‌ای یا حزبی و جناحی از تعقیب انتظامی دانشجویان.

۵. توصیه اکید به دانشگاه‌ها برای تشکیل شورای حل اختلاف و ارشاد دانشجویی براساس تبصره ۴ شق ۵ بند الف ترکیب اعضای شورای انضباطی بدوی دانشگاه به منظور حل و فصل اختلافات دانشجویی به روش‌های مسالمت‌آمیز و با هدف ایجاد صلح و سازش و آرامش در فضای دانشگاه‌ها و جلوگیری از ارجاع موضوع به شوراهای انضباطی برای حذف تداعی دادرسی رسمی کیفری و تراکم کار در این شوراهای.

ضرورت رفع اشکالات حقوقی برخی از مواد دستورالعمل اجرایی:

۱. اطلاق شق «پ» بند ۱۵ اصول حاکم بر رسیدگی به تخلفات دانشجویی (اصل عدم تجسس) دارای اشکال است؛ زیرا اطلاق آن برخی از عناوین مصطلح به تخلفات دانشجویی را- که دارای محتوای جرایم غیرمشهود برخلاف مصالح ملی و امنیت

- کشور (مانند جاسوسی و خیانت به کشور) است - در برمی گیرد. اصلاح این بند به طوری که شائبه مزبور را منتفی سازد، ضروری است.
۲. در ماده ۴، شروع به رسیدگی به ویژه در خصوص تخلفات اداری و سیاسی که منوط به تأیید کتبی معاونان دانشگاه شده است از این حیث که معاونان مزبور با بررسی مفاد شکایت مبادرت به ارجاع موضوع به شورای حل اختلاف و یا کمیته‌های انضباطی نکنند، دارای اشکال است و باید اصلاح شود؛ زیرا این مقامات ممکن است که شکایت شاکی و یا دستگاه گزارش دهنده را تأیید نکرده و مبادرت به ارجاع شکایت نکنند و در نتیجه باعث تضییع حقوق نامبردگان شوند.
۳. در ماده ۱۸ که تصریح شده است، در احضارنامه باید اتهام انتسابی دانشجو با استناد دقیق به تخلفات مندرج در شیوه‌نامه و ذکر عناوین اتهامی آورده شود با حیثیت دانشجو مغایرت دارد و باعث تخدیش حریم خصوصی اوست. همچنین لزومی ندارد که مشخصات مرجع گزارش که در مواردی دارای محتوای امور مربوط به امنیت و مصالح ملی کشور است و افشای آن موجب امحاء آثار و ادله جرم در مرحله تحقیقات می‌باشد، ذکر شود.
۴. در ماده ۴۷ که امکان مختومه شدن گزارش‌های واصله توسط دبیر شورای انضباطی با اخذ موافقت رئیس شورای انضباطی وجود دارد، موجب تضییع حقوق شاکی خصوصی و گزارش دستگاه گزارش دهنده است. مگر اینکه تصریح شود که در صورت عدم احراز تخلف انتسابی پس از رسیدگی موضوع در کمیته‌های انضباطی دبیر شورای انضباطی پس از اخذ موافقت رئیس شورای انضباطی بدوی پرونده را مختومه کند.
۵. در ماده ۶۲ تصریح شود که شوراهای انضباطی در همان جلسه رسیدگی پس از ختم رسیدگی مبادرت به صدور رأی نمایند. زیرا ممکن است از این ماده استنباط شود که تا مدت‌ها پس از ختم رسیدگی امکان صدور رأی وجود دارد. زیرا وجود فاصله بین

ختم رسیدگی و صدور رأی امکان اعمال نفوذ در صدور رأی و صورت جلسه شورا را امکان‌پذیر می‌سازد.

۶. ماده ۶۶ برخلاف اصول دادرسی منصفانه است. زیرا اجازه می‌دهد که تنبیهات بندهای ۱ تا ۳ بخش تنبیهات شیوه‌نامه که توسط شورای انضباطی بدوی صادر شده است، مرجع تجدیدنظر آن‌هم همان شورا باشد. از نظر اصول دادرسی منصفانه هیچ مرجعی که مبادرت به صدور حکمی اعم از خرد یا کلان کرده است، حق تجدیدنظر در حکم خود را ندارد.

۷. در ماده ۱۲۶ امحای آثار تنبیهات مندرج در بندهای ۴ به بعد شیوه‌نامه تخلفات دانشجویی بنا به درخواست دانشجو یا دانش‌آموخته و تأیید شورای تجدیدنظر دانشگاه و یا شورای انضباطی مرکزی بدون اینکه مدت خاصی برای رفع آثار تنبیهات در نظر گرفته باشند، امکان‌پذیر است و حال آنکه ماده ۲۵ قانون مجازات اسلامی اولاً- فقط برای محکومیت‌های خاصی آثار محرومیت از حقوق اجتماعی قائل شده است و نه همه محکومیت‌ها. به عنوان مثال حبس درجه ۶ تا ۸ تعزیری که دارای مجازات حبس تا ۲ سال است، آثار محکومیت کیفری (محرومیت از حقوق اجتماعی) ندارد. ثانیاً- در تمامی محکومیت‌های قطعی حتی مجازات‌های سالب حیات و حبس ابد از تاریخ توقف اجرای حکم قطعی یا خاتمه اجرای آن، فقط مدت زمان‌های ۲ سال، ۳ سال و ۷ سال پیش‌بینی شده است. پس چگونه می‌توان برای دانشجویی که مثلاً به تخلف بند ۵ شیوه‌نامه که توییح کتبی و درج در پرونده دانشجویی دارد، مدت آثار محرومیت از حقوق اجتماعی که مصداق بارز آن منع استخدام در ادارات دولتی است، اولاً- آثار محرومیت از حقوق اجتماعی قائل شد و ثانیاً- مدت خاصی هم برای رفع خود به خودی آثار، برخلاف ماده ۲۵ قانون مجازات اسلامی قائل نشد. بدین ترتیب ماده ۱۲۶ که برای امحای آثار تنبیهات و در نتیجه رفع محرومیت از حقوق اجتماعی از قبیل استخدام در ادارات، مدت خاصی تعیین نکرده است، برخلاف ماده ۲۵ ق.م.ا عمل کرده است. این

امراز حیث رعایت موازین دادرسی منصفانه دارای اشکال جدی ماهوی و شکلی بوده و باید اصلاح اساسی شود.

۸. در ماده ۳۳ که مقرر شده است دانشجوی احضار شده می‌تواند از حق داشتن نماینده یا همراه در رسیدگی به تخلفات استفاده کند تأسیسی بسیار خوب است؛ اما باید توجه داشت که همراه یا نماینده باید دارای حداقل تحصیلات حقوقی باشد، براین اساس یکی از شرایط نماینده یا همراه باید داشتن تحصیلات حقوقی باشد تا نماینده یا همراهی بتواند با دانشجو در کمیته‌های انضباطی حاضر شود. ازاین‌رو پیش‌بینی شود که همراه باید دانشجوی تحصیلات تکمیلی حقوق یا وکیل دادگستری باشد.